

Natt med magiska krafter hjälper oss se framtiden

Midsommardagen firades förr alltid den 24 juni, Johannes Döparens dag. 1953 infördes emellertid en annan ordning med flyttbar midsommardag som numera alltid infaller sommaras som i almanackan ligger närmast den 24 juni. Det kan kanske vara rationellt ur vissa synpunkter. Men i år väntar midsommardagen sånnda den 21 juni. Inget av oss Alf som då har namnsdag – men inte låter en hyllning till Alfkvällen lika lyriskt stämningsfull som exempelvis Karlfeldts tal om "den blå Johanneskvällen".

Våra föräldrars midsommartraditioner var fästade vid Johannesnatten men många av deras bruk och sedvänjor går tillbaka till hedetid: den fruktbarhetsfest som firades vis sommarsolståndet. Det är Ingalunda kyrkan som firades vid sommarsolståndet. Det är Ingalunda kyrkan som har gjort midsommaren till folkfest. Eftersom kyrkans företrädare aldrig lyckades utrota de gamla hedniska festerna och festbruket fick de i stället i görligaste mån försöka klä dem i kristen dräkt. Så fick midsommar liksom jul och nyår ett kristet innehåll.

Om den 22 juni sade man förr att solståndet är vanlig långvarigt. Natten mellan den 22 och 23 juni är i Götaland omtalad som järnnatt (frostnatt). Om den 24 juni, den riktiga midsommardagen, hette det enligt gamla tecken att regnar det då, så kommer det att regna sex veckor framåt och ju mer det regnar den dagen, ju sämre blir skörden och ju mindre hasselnötter blir det. I Västergötland sade man att torr väder på midsommardagen ger dålig sommar, men i Småland trodde man tvärtom: dålig sommar befarades om det regnade på midsommardagen.

I skogens växtkraft var det naturligt för den primitive odlaren att återfinna samma hemlighetsfulla makter som de av vilka grödan på hans åkrar berodde. Detta gör midsommarstången till en – om än avlägsen – släkting till värdrådet eller botrådet, i Sverige ofta en lind planterad på gårdsplanen. Olaus Magnus berättar om hur man ännu under medeltiden i stället för att resa midsommarstången tände väldiga midsommarbål kring vilka man dansade, och hur man bar facklor runt åkrarna och kring de nygifta. Midsommarstången är en relativt sen företeelse i vårt land. Den torde ha kommit hit söderifrån, kanske genom de handelsförbindelser som Hansan gav oss.

OLIKA STÄNGER

Midsommarstångernas utseende kunde variera från en trakt till en annan och under olika tidsperioder. Det har förekommit midsommarstånger med hästhuvuden, dockor och tappar i toppen, allsammans fruktsamhetsymboler. På något ställe har man sett en brännvinskagge eller en konjaksbutelj i toppen, ett pris till den unge, raske man som först klättrade upp och hämtade extratrakteringen. På sina håll har också midsommarstången klättas med kjol, stången var en "hon", en fruktsamhetsymbol och även om "hon" inte kom till Sverige förrän i slutet av medeltiden så hör "hon" och den i grunden hednase-dens att löva, majs, kring sig med blommor och grönt både inom- och utomhus under midsommaren – och vid andra tillfällen också – hemma i en urgammal trädkult, utbredd över hela världen.

Enligt den gamla folktron besatt naturen särskilda krafter under midsommarnatten. Vattnet i källorna och bäckarna sades förvandlas till vin och den dag som föll under midsommarnatten var nyttig att dricka. Var man sjuk kunde man rulla sig naken i daggen eller låta ett klädeplagg ligga och bli genomdränkt av den. Sedan placerade plaget på det onda stället. Midsommarstångens dag användes även i dag och tog man daggrändras ågor tog man samtidigt bort kraften ur det som växte där. Under midsommarstången kunde man också med fördel plocka läkeörter som då var speciellt läkande och kraftgivande. Enligt gammal folktro blommade ormbunken vid midnatt midsommarstången och den som fann ormbunksblomman skulle få alla sina önskningar uppfyllda.

MAGISKT VATTEN

Också vattnet hade magiska egenskaper under midsommarstången.

Nåken spelade särskilt vackert då för att locka människorna till sin boning i djupet. Mot honom skyddade man sig genom att spotta framför sig eller kasta sten i vattnet utan att det skvätte.

Midsommarstången var, liksom nyårsnatten, en natt när man kunde blicka in i framtiden. gick man midsommarstångens kvällen ut i en rågåker och knöt olkfärgade garntrådar runt ett antal rågax, vart och ett med sin betydelse: ett giftasstrå, ett lyckostrå, ett penningstrå och ett dödsstrå, kunde man få veta vad man hade att vänta genom att följande dag gå ut och se efter vilket strå som växt längst under natten.

En flicka hade flera metoder till buds för att ta reda på vem hon skulle komma att gifta sig med. Det i vår tid mest kända sättet var att plocka sju eller i vissa trakter nio blommor och lägga dem under kuden. Då skulle den tillkommande uppenbara sig i drömmen. Blommorsorterna kunde variera, det kunde vara prästkrage, blålocka, smörblomma, blåklint, gullviva, liljekonvalj, nattviol, kattfötter eller förgätmigej. Men i buketten fick saknas om den skulle få någon verkan. Såväl malört som johannesört ansågs för övrigt ha en demonfördrivande kraft och midsommarstången var mycket övernaturligt och oknytt i farten.

Det fanns flera sätt för en flicka att få veta vem hon skulle komma att gifta sig med. Ett var att naken och under absolut tystnad sopa golvet baklänges, dvs börja vid dörren och sopa inåt rummet. Då hon sopat färdigt kunde hon få se sin blivande man titta in genom fönstret. (Men denna metod kanske inte är riktigt att låta på i städernas höghusområden.)

Vanligt var att man klädde midsommarstångerna med fruktsamhetsymboler i toppen. Ibland satte man också en brännvinskagge i toppen – ett pris till den som först lyckades klättra upp dit. . .

DRÖMSTRÖMMING

Ytterligare ett sätt var att äta drömströmming eller drömgröt. Strömmingen var salt och förtärdes utan tillugg eller dryck och gröten bereddes av lika delar vatten, salt och mjöl. Alla som skulle äta deltog i tillagningen och hjälptes åt med varje handgrepp. Alla måste hålla sig absolut tysta under hela tillagningen. Av sådan kost blev man naturligtvis mycket törstig och i drömmen skulle man bli bjuden vatten att dricka av sin tillkommande.

Om flickan redan hade någon kär, kunde hon plocka två blommor av kärleksört. De skulle planteras bredvid varandra på en bjälke under taket: en blomma för pojken och en för flickan. Växte stänglarna mot varandra blev det bröllop, växte flickans blomma från pojken skulle hon komma att ända sin håg mot någon annan. Vissnade pojken stängel skulle hon svikas av den hon hade kär.

Den 6 juni firas svenska flaggens

dag. Kanske borde vi hellre göra det på midsommaraftonen, den riktiga, den 23 juni. Den dagen 1523 tågade Gustav Vasa in i Stockholm, det nyss befriade rikets huvudstad, en händelse som skidrats av en författare som väl numera är mer eller mindre bortglömd, E. N. Söderberg: "Det var en blommande midsommar dag den tappra engelbrektaka bondehären mot fogdevälden slog sitt stora slag och gjorde fria våra landamären. Det var en bild och blond Johanneskväll kung Gösta, ung till hågen än och ären, red in i Stockholm, mött av folkets hell, en härold för den nya frihetsvåren. . ."

(FLT)
LARS HEDLUND